

AZ ÁLLATOK ÓRE

Időhöz nem kötött folyóirat, mely negyed, fél vagy egész ívnyi tartalommal és nyolczadrés alakban jelenik meg.

Magyarországban megjelenő összes napilapok- és folyóiratoknak megküldetik azon kérelemmel, hogy minél többet vegyenek fel tőlünk az állatvédelmi eszmék terjesztésére.

Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Szerkeszti
az Országos Állatvédő
Egyesület
megbízásából

Dr. SZALKAY GYULA
igazgató-titkár.

Hivatalos helyiség:
IV. kalap-utca 12. szám.

**Azokért
szólalunk fel, kik
magukért nem
tudnak beszélni.**

I. HIVATALOS RÉSZ.

Felhívás

Magyarország íróihoz, lelkészeihez, tanárok- és tanítóihoz.

Az Országos Állatvédő-Egyesület ezennel felhívja Magyarország kulturális haladásának szíven hordó egyéneit, mindazokat, kik fenkölt lelkök sugallatánál, vagy hivatalos állásuknál fogva a nép zömére hathatnak, kik az ifjú és még hajlítható nemzedékre legközvetlenebb befolyást gyakorolhatnak: hogy karöltve velünk együtt fogjanak kezét az állatvédelmi irodalom megindítására, mely prózában és versben e nemes eszmét hirdesse. Szánalmat, rokonszenvet, jó bánásmódot akarunk kelteni az emberek nagy tömegében az állatok iránt.

Kérünk az állatvédelem köréből merített tárgyú kisebb-nagyobb dolgozatokat, eredeti vagy fordított munkákat, verseket, a népek és az ifjuságnak szánt meséket és elbeszéléseket, szóval minden oly tárgyú és irányzatú dolgozatokat, melyek az egyesület intenióinak megvalósítására vezetnek, beküldeni.

Kérünk a gyermek-világ értelmi köréhez illő, jutalomnak szánt, képekkel ellátott, tetszetős könyveket, melyek az állatokkal való szelid és okos bánásmódot fejtegetik és a szívet nemesítik.

Kérünk ponyvára szánt prózai és rígmusos leírásokat, melyekben a néppel az állatok, de különösen a házi állatokkal való

szelid, okszerű bánásmódnak erkölcsi, de főleg gazdasági hasznát megismertesse.

Nem czélja az egyesületnek záros határidőre ellátott pályázatot hirdetni, nyitva marad ezen felhívás az egész éven át, bármikor lehet dolgozatot beküldeni; nem czélja az egyesületnek a beküldött irodalmi termékek közül csupán egyiket vagy másikat elfogadni, hanem méltányos elbírálás alá kerülend minden annyi munka és megfelelő díjazásban részesül minden egyes csekélység is, mely a kitűzött és fentebb jelzett cél- és irányzatnak megfelel.

Tájékozás végett megemlítjük, hogy egy az egyesület által kiadni szokott évkönyv nagyságának megfelelő nyomtatott ivre (16 oldalra) terjedő eredeti munka díja 25 frt, egy oldala tehát 1 frt 60 kr., egy-egy sora pedig 4 kr.; míg fordított munka 20 frt, oldala 1 frt 25 kr., sora 3 kr. díjazásban részesül. A dolgozatok az Országos Állatvédő-Egyesület czimére: Budapest, IV. kalap-utca 12. szám, küldendők.

Budapest, 1892. ápril 12-én.

Dr. Szalkay Gyula,
igazgató-titkár.

Dr. Verédy Károly,
kir. tanácsos, elnök.

Pályázati felhívás állatorvosainkhoz.

Az állattenyésztésnek főtörekvése, hogy az állatok munkaközben a szállításnál, a szaporításnál, a piacra való vezetésénél egészségesek maradjanak; hogy se a munkában és szállításnál, sem a levágásnál ne kizottassanak. Az állatgondozás tehát nem más mint állatvédelem.

Épp ezért állatvédelmi szempontból nagyon fontos, hogy az egészséges házi állatok etetése, itatása, elhelyezése, kezeiése, használása stb. czélszerűen és humanusan végrehajtsassék. Még fontosabb állatvédelmi szempont alá esik a beteg állat okszerű és humanus ápolatása és gyógyíttatása.

Ennek folytán az országos Állatvédő-Egyesület: »Az egészséges és beteg állatok gondozása és ápolása«-t vette fel programmjának keretébe. A m. kir. állatorvosi akademiától ajánlott tételekből évente három olyat fog kitűzni, a melyek a fent jelzett általános kérdésnek egyes fejezeteit felöleljék.

Az 1892-ik évre következő tételeket tűzzük ki:

1. Miképpen kell állatainkat okszerűen táplálni?
2. Hogyan kell állatainkat czélszerűen szállítani?
3. Miről ismerjük meg, hogy állatunk beteg?

A körülbelül egy nyomtatott (»Állatok öre« nagyságu) ivnyi terjedelemben jó, népszerű magyar nyelven irt munka, mely eset-

leg népiskolai könyvekbe alkalmas olvasmányul is, jeligés levéllel ellátva, legkésőbb október hó 1-ig az Orsz. Á. E. hivatalos helyiségébe (Budapest, IV. kalap-utca 12.) küldendő. Mindegyik tételnek legjobb művet 40 frttal (100 franknak megfelelő nominális értékével) jutalmazzuk.

Budapest, 1892. ápril 27-én.

Dr. Szalkay Gyula,

igazgató-titkár.

Dr. Verédy Károly,

kir. tanácsos, elnök.

II. Nem hivatalos rész.

Az élvebonczolás kegyetlenségéről.

Könnyű dolog ugyan, de nem válik nagy dicsőségünkre a nagy tömeg után futni és az árral uszni; de nehéz és tiszté, létre méltó a fejlődő nemesülés előőrsei gyanánt állani a jobb-tisztább kor hajnalhasadtakor és bátran szembeszállni a területet elfoglalva tartott hatalmakkal, ha azt látjuk, hogy ezek nem a jogokat és az igazi emberiséget képviselik. Vessük magunkat merészen, bátran a zúgó árba; uszszunk ellene, ha látjuk, hogy a kárhozat és bajok felé hűmpölyög.

Az embernek minden jó és nemesért lelkesülő szívében rejlik egyszersmind csirája a vadság, kegyetlenség és embertelenségnek. A harag, felháborodás és düh perceiben felülkerekedik a durvaság a jóindulatok fölé és ekkor nemcsak a közönséges és műveletlen ember, de még a művelt és a tudomány magaslatán álló férfi helytelenségre, kegyetlenségre és embertelenségre ragadtatik.

Minél jobban van az ember kedélyműveltsége kifejlődve, annál ritkábban ragadtatja el magát az ilyen sajnálatra méltó felháborodások által, annál jobban uralkodhatik indulatai fölött. A kedélyműveltség, a kedélynemesség nem függ az általános műveltség és a tudományosság fokától. Előfordulhat, hogy egy közönséges napszámosnak nagyobb kedélyműveltsége van, mint egy a tudomány magaslatán álló egyetemi tanárnak.

A nőknél a kedélynemesség általában jobban és erősebben van kifejlődve, mint a férfiaknál, ezért náluk embertelenségek ritkábban és nem oly nagy mértékben fordulnak elő. Kivételek természetesen mindenütt vannak.

Ahogy az egyes embernél ilyen felháborodások perczekig vagy órákig eltartanak, ugy népek és nemzeteknél hónapokon és éveken át húzódnak a harag és kifakadások viszályai. A felháborodásnak természetes következménye gyanánt pedig a kegyetlenségek és embertelenségek számtalan fajai mutatkoznak, különösen háboruk idején. Volt idő, mikor az egész keresztény-

ség évek hosszú során át szivfacsaró kegyetlenségeket tűzött. A spanyol inquisitio korszakában saját testvéreiket a kínpadra feszítették, kerékbe törték, izzó vasra állították. Hála az Istennek, túlhaladtuk azt az időt.

De sajnos, az inquisitio korszaka nem tűnt le, még fennáll, csak más nevet kapott, **vivisectio, élveboncsolás**, a neve. Nem embereket, hanem állatokat kinoznak most, az állatokat felszegelik és az élő testből a szív, a tüdő, az agyvelőnek egy részét kivágják, vagy pedig izzó tűznek, forró gőznek teszik ki, elevenen megperzselik, megsütik.

A mint jelenleg nem létezik ember a föld kerekiségén, ki a spanyol inquisitiot hasznosnak, jónak és nemesnek tartaná, úgy egy későbbi kor — talán már száz év múlva is — a mostani élveboncsolást, a vivisectiót, is el fogja itélni, bennünket, a mostani kor fiait, durvának és szivtelennek fog jelölni, barbárok közé fog sorolni. Azon érvek, melyek a vivisectio jogosultsága mellett felhozatnak, csak épp úgy állják ki a tűzpróbát, mint azok, melyek az inquisitio mellett felhozattak. Akkoriban a keresztény vallás dicsőítésére és az emberiség lelki üdveért kinozták az embereket, most pedig az orvosi tudomány dicsőítésére és az emberiség testi- (egészségi) üdveért feszítik az állatokat a kínpadra.

De nem mi akarunk beszélni, szóljanak helyettünk az emberiségnek elsőrendű kitünőségei, emeljék fel hatalmas szózataikat a philosophiának és orvosi tudománynak elsőrendű csillagai, ítéljék azok el az egyetemeken és állattani intézetekben divó élveboncsolást és törjenek pálczáat fölötte:

Ezer ember közül alig egy tudja, hogy mit jelent e szó vivisectio; és kik ezt tudják, még ezeknek sincs tiszta fogalmuk arról, hogy mily embertelen és tudományellenes minden vivisectio kivétel nélkül! . . . Ha kérdezzük, hogy miért szükségesek az élő állatokon véghezvitt ezen műtőgyakorlatok, — e kérdésre a határozott felelet az: nem szükségesek! — e gyakorlatok épp olyan jó, sőt sok tekintetben jobb sikerrel is lehet eszközölni a holt állatokon.

Nagel Richard, orvostudor.

Mik azok a vivisectiok? Ha e szót egyszerűen lefordítjuk, jelenti az élők szétdarabolását, fölboncsolását. Tágabb értelemben értjük az élőállatokon végbevitt összes kísérletek fogalmát: a megégetést, leforrázást, megfagyasztást, a hasfelmetszést, a köröm kitépést, a szem kiszúrását, az agy egyes részeinek eltávolítását stbit, stbit, — szóval mindazon kísérleteket az állatokon, miket állítólag a tudomány nevében és állítólag a szenvedő emberiség javára naponként és szakadatlanul ismételve tudós és nem tudós kezek, kegyetlen, hajmeresztő módon különösen kutyákon, macskákon lovakon és tengeri nyulakon véghezvisznek. Az a tudomány jellemzi és elítéli maga magát, mely az erkölcsösség

és emberiség örök törvényeit naponként oly brutalis módon megsérti.

Rabe Otto.

A praktikus orvosok képzése szempontjából — már pedig ez a főczélja az orvosi tanulmányoknak — csak hasznos lenne, ha az iskolák physiológiája inkább az emberrel foglalkoznék, mint a békákkal, tengeri nyulakkal és kutyákkal, és ha jobban szemügyre venné az orvos szükségleteit. Azt, mit az elevenen megölt állatokon látni lehet, azt megláthatják az imént megölt állatokon is a hóhér vonásu vivisectorok . . . Törvényileg meg kellene tiltani az iskolákban a szájtató tömeget nyilvánosan, atrocitásokkal, borzalmasságokkal mulattatni, melyek eredményei oly gyakran ellenmondóak. Az orvosnak »divum humanitatis ministerium«-a (a humanitás isteni tisztsége) folytán kötelessége az eltiltást egész nyomatékkal követelni. **Ki nyugodtan tudja szemlélni, hogy a kőpadra feszített nőstény kutyából kölykeit miként vágja ki egymásután a professor és miként tartja oda a kicsinyeket az anyához, mely azokat nyöszörögve nyaldossa és a darab fát pedig böszült dühhel harapdálja: az legyen sintérlegény, de ne orvos.**

Hyrtl.

A vivisectió szélhámosai! . . . Teljesen megfoghatatlan, hogy monarchikus államaink annyira félreismerik ethikai feladataikat, miszerint a vivisectoroknak legnagyobb mértékben demoralizáló üzérkedését türik és elősegítik.

Zedtwitz Adolf gróf.

Miképpen történhetett csak, hogy az európai kulturállamokban, melyekben minden sarkon és zugban szeretetről, humanitásról és morálról szólnak, ily halatlan, minden igazi emberiséget nélkülöző bonczolások büntetlenül türetnek!

Kaiser Kálmán.

Mélyen elszomorodva és megrendülve a hallatlan kegyetlenkedések miatt, miket a tudomány nevében oly rég óta elkövetnek az ártatlan, védtelen az emberre nézve hasznos és jobbára az ember iránt hűséggel viseltető állatok ezrein, e sorok íróője kijelenti, hogy a vivisectio nemcsak nyilvános gaztett, hanem azon romlottság miatt, melyet terjeszt és azon legnagyobb mértékben káros hatás miatt, melyet a fölnőtt nemzedék kedélyére és szívére gyakorol, a polgári törvény foruma előtt sem állhatja meg helyét.

Elpis Melena (Marie Esperance von Schwartz).

Ki a vivisectio utálatosságát ismeri és ennek daczára még sem törekszik teljes erejéből elősegíteni a vivisectio lehető korlátozását, az egészen megfélekedezik az ethikailag képzett ember kötelességeinek komoly voltáról. Amíg ily gyalázatosságok akadálytalanul folyhatnak, vádolnunk kell épp úgy a tudomány fanatikusait, kik azokat szükségeseznek mondják, mint a türelmes közönséget, mely nyugodtan szemléli a vivisectiót.

Küthmann J. F. C.

Ha látjuk mint garázdálkodik könyörtelenül az élvebonczoló a méreggel, ollóval, lanzettával ott, hol Isten már a védő mezzel, takaróval is megakadályozni akart minden barbar behatást remekművébe, — mit szóljunk ehhez? Azt mondják: »a tudomány érdekében történik.« Alázatosságunkban térdet kell-e hajtanunk e hatalmi szózat előtt? Ha azonban ez elv megtámadhatatlan, akkor a tudomány érdekében minden meg van engedve és ki tudná megjelölni a kegyetlenkedések határát. *Landsteiner prépost.*

Az ember a legkegyetlenebb igazságtalanságot követi el az állatok irányában, ha ez élő állatokon eszközölt anatómiai kísérletezésekkel akarja a természetről való ismereteit megszerezni és fejleszteni. A legmegbocsáthatlanabb jogtalanságot követi el és misem mentheti tettét, ha élő állatokon visz véghez oly kísérleteket, mikre az imént megölt állat teste is untig elégséges.

Dr. Smith L., tanár, prépost.

A vivisectiók sohasem voltak a fölfedezésekhez vezető utak, és ha tanulmányozzuk, az újabb időben a physiologiában véghezvitt experimentálásokat, úgy kiviláglik, hogy az élő állatok fölbonzolása jobban elősegítette a tévedések megszüldítését, mint az igazság megerősítését. Korábbi irataim fölött tartott egyik külföldi recensio az általam nyert eredményeket a vivisectio javára bizonyítékok gyanánt tüntette föl. Éppen az ellenkezője áll, mert az eredményeket mind az anatómia folytán nyertem.

Bell Károly.

Az orvosi kar tagjaihoz fordulok, kik iránt senki nagyobb tisztelettel nem viseltetik, mint én, — valjon nem látják-e valamennyien, kik mint keresztények és mint a becsület férfiai karakterühet szívükön viselik, elérkezettnek az időt arra, hogy megszüntessenek minden, még oly hallgatag közösséget is a vivisectorikus kegyetlenségek elkövetőivel; hogy a szegyenfeljes állatkinzókat társaságukból kidobják és hogy saját tiszteletre méltó hivatásukat megtisztítsák e szegyenfoltoktól, mikkel a magukat tudományos kutatóknak nevező barbárok önmagukat bemecskölták.

lord Carnavon, államminiszter.

Ez ország állatorvosai általán meg vannak arról győződve, hogy épp úgy theoretikus mint praktikus szempontokból, hivatásukra minden tekintetben előkészítettnek és megtanítottanak a holt testek tanulmányozása által és mély sajnálattal szemlélik, hogy a continensen a tanítványok tanulmányaik ideje alatt élő állatokon tesznek praktikus kísérleteket. Ezen nemzeti kongresszus szilárdul meg van győződve arról, hogy ilynemű operatiók épp oly kegyetlenek, a mily fölöslegesek a tudományra és a technikai képzettségre nézve. E kongresszus tagjai külföldi kollegáikat a legsürgősebben kéri és könyörögnek hozzájuk, hogy tekintettel a hazánkban szerzett tapasztalatokra, melyek szerint a

holttesteken végzett operatiók elégséges haszonnal járnak, — a jövőben hagyjanak föl eddigi kegyetlen praxisukkal.

Az angol állatorvosok 1881. évi kongresszusa.

Vivisectióra soha sem vetemedtem és nem is fogok.

Rokitansky.

Először az emberiesség, azután a tudomány.

Dr. Arlt, tanár.

A durva kocsisok és haszontalan kölykök által elkövetett leggonoszabb kegyetlenségek és gyötrések mik azon lázító kinzásokhoz képest, miket a szerencsétlen néma állatoknak szenvedniök kell azon enberekől, kik igényt formálnak a műveltség legmagasabb fokára és kik a kegyetlenségekre a tudomány nevében följosítottoknak tartják magukat? . . . Hogy mily nagy e szegény áldozatoknak száma, melyeket évenként a tudományok e kinzó kamráiban, a legkegyetlenebb módon kivégeznek, arra szolgáljon például azon tényadat, hogy egy vivisectorról ki nem él ugyan Németországban, de kinek német neve van, kimutatták, miszerint ő egymaga 20 év alatt 14,000 mond: tizennegezer kutyát massacrált, öldösött le. Ez egekbe kiállt! *Knoche Richárd.*

Minden, az állatokon szerzett orvostani tapasztalás egyáltalán értéktelen az emberi gyógytanra; sem a méreg hatását, sem valamely gyógyszernek gyógyító erejét, sem adagolását nem lehet megtudni az állatokon végzett kísérletezésekkel; sőt ellenkezőleg ily kísérletezések értéke negatív, mert a legveszélyesebb téves következtetésekre csalogatnak. *Grysanowszky, orvostudor.*

Midőn Göttingában tanultam, Blumenbach a physiologiai collegiumban igen komolyan szólott hozzánk a vivisectió iszonyatosságáról és lerajzolta előttünk, mily kegyetlen és iszonyatos eljárás az; miért is csak a legritkább s igen fontos és közvetlen haszonnal kecségtető vizsgálatoknál lenne szabad alkalmazni, ez esetben azonban a legnagyobb nyilvánossággal, a nagy hallgató teremben történhetik meg a vivisectió, miután erre az összes medikusok meghivattak, hogy ez által a tudomány oltárára helyezett kegyetlen áldozat a lehető legnagyobb hasznot hajthassa. Napjainkban azonban minden fuser, kontár, zúgdoctor feljosítottnak hiszi magát, kinzó kamrájában a legkegyetlenebb állatkinzások véghezvitelére, hogy oly problémákat oldjon meg, melyek megoldása régen ott van már a könyvekben, a melyekbe beszagolni rest és tudatlan. Orvosainknak nincs már meg egykori klasszikus műveltségük, mely bizonyos nemes vonást kölcsönzött nekik. Most a lehető legkorábban megy az egyetemre, hol csak tapasztkenési mesterségét akarja megtanulni, hogy azután ezzel az életben prosperáljon, a földön megélhessen. Vivisectiohoz senkinek sincs joga, ha előbb már mindezt meg nem ismerte és nem tudja, mi a vizsgálandó viszonyról a könyvekben meg van.

Schopenhauer.

Magyar jelleseink eszméi az állatvédelemről.

Az állatvédelemről ugyanazt lehet mondani, a mit a latin költő a művészetekről mond, t. i. hogy szelídítik az erkölcsöket.

A törvények és szabályrendeletek, a melyek az állatkinzást tiltják szükségesek; de hogy hova tovább alkalmazni ne kelljen ezeket a gyermekek szívébe kell csepegtetni az állatok iránti jóindulatot.

Irányi Dániel.

»Ha szenvedsz, gyakran hű kutyád tekintetében több rokonszenvet, fájdalomad ösztönszerűbb, bárha néma megértését és megosztását fogod találni, mint számos ember banálisán résztvevő szavaiban.«

Wohl Janka.

»... ha részvételt keressz, s néha egy baráti tekintet, vagy egy szív kell szívednek, mely csak érted dobog, végy kutyát magadhoz, a kutya hív leend, asztalodról néha egy falatot vetél neki, néha térdeden pihentetéd fejét, s megsimogatád, s lám a kutya elfelejti mennyiszer koplaltatád, mennyiszer üzéd el kegyetlenül, midőn nyájasan hozzád közelgetett, mennyiszer veréd ki szobádból, csak csekély jótéteményeidről emlékezik, s ha mindenkítől elhagyatva látandod magadat, s szíved nehéz keservei között vigasztalást már nem is keres a világon, hív követőd hozzád fog simulni, s addig járni körülötted, s fejével addig taszigálni kezeden, míg végre egy tekintetre méltatod, s ha becsületes szemébe nézve szomorúságából látod, hogy bánatodat megérté, ha nem sejdíti is okát, talán egy nem várt köny fogja tölteni szemedet, s eszedbe jutni: isten valjon nem azért teremté-e a kutyát, hogy az ember szerencsétlenségében egészen elhagyatva ne álljon a világon, s hogy annak sirja felett is, ki örökséget nem hagy, legyen egy lény, mely utána eped.«

Báró Eötvös József.

Budapesti árvizkönyvből, 227. lap.

Szegény kutyák.

A következő megható esemény volt az európai napilapokban olvasható.

»A sebészeti kóroda egyik tanársegéde beszélte el nekem a következő megható történetet, melyben a főszerepet egy bonczolási célokra szánt kutya játszotta.«

Az említett kórodának egyik legbensőbb udvarán van egy vasráccsal elkerített hely, melyben a tudományos bonczolási kísérletekhez szükségelt kutyák tartatnak elzárva.

A kórodai szolga kötelessége az áldozatot a mütő-asztalra hurcolni, míg felesége a kutyák élelmezéséről gondoskodik. Taplálásuk a minimumra van szabva, ha csak némely állat, melylyel különös kinzó kísérletek tétetnek, az erősebb taplálást nem igényli.

A vasrács megett lévő társaság rendkívül szomorú benyomást

tesz a szemlélőre és a Dante poklának kapuja felett bevéselt mondat értelme itt a levegőt betölteni látszik. A szegény négy-lábu rabok semmi esetre se képesek felfogni rendeltetésük fényes nevezetességét; de sorsuk reménytelenségéről teljes öntudattal látszanak birni, mint ezt, a ki állatokkal foglalkozott, már első tekintetre észreveheti.

Valóban szivetfacsaró látvány az, midőn az áldozatokat a bonczolási asztalról és teremből félig holtan a fájdalom, kín, kimerültség és félelemtől — visszateszik a ketreczbe, hogy többi társaik a szerencsétlenségben szagolják kötéseiket (bandages) és nyaldossák sebeiket. Megindító látni, hogy bujnak aztán össze a szegény állatok, égfelé emelt fővel, keservesen vonyítva, mintha rettenetes sorsukra a Teremtő figyelmét felhívni akarnák.

Igazán csodálatos! hogy a szolga és cselédje eltudják viselni e szomszédságot. És aztán, ha e kinzott állatok már türethetlen hangosan sírnak — e kóroda egyik alkalmazottja eljön és egy korbáccsal végig vág a tehetetleneken míg azok némán és remegve végig nyúlnak el a földön, melybe rejtőzniök nem lehet. — A szolga gyermekei pedig vigan és gondatlanul játszadoznak a ketrecz körül, melynek rettenetességét az ő szemükben a megszokás egészen eloszlatá.

Már november vége felé járt és a kísérletezésekre szánt állatok még mindég a nyílt levegő járta zárkában tartattak, — midőn egy új jövevény érkezett: — egy nőstény borz-eb alakjában. Az állat örökség utján jutott egy fiatal ember birtokába, ki is rendkívüli előszeretettel viseltetvén az újabkori tudomány eszmék iránt, nem tudott méltóbb elhelyezést találni elhunyt nagybátyja kedvencének, mint átadni a szegény állatot ösmerősének dr. B-nek, a sebészeti kóroda egyik tanárának azon felajánlással, hogy: ez állat tudományos kísérletek eszköze legyen. Miután a kutya különösen érdekes kísérletekre volt szánva — ez okból több hétig zavartalanul hagyták e ketreczben.

A fényes, fekete szőrű állatnak feltűnően okos tekintetű szeme volt; nyugodtan viselte magát, mindent észrevett és folyton szaglálódzott. Nemsokára meggyőződhetett arról, hogy e ketrecz rácsos ajtaján át a szökés lehetetlen és éppúgy lehetetlen nyílást harapni át a rács falán, miután a szegény állatok nehéz szájkosarakkal voltak ellátva.

Mennyire meg volt hát lepetve a szolga, midőn egy szép reggelen az említett borz-eb és még néhány soványabb kutya hiányzott. Hosszas kutatás után meglelte a nyitját e talánynak, midőn egy bámulatos okosan kigondolt és megfűrt alagútra talált, mely mint a hajlított pipaszára a fal rácsozata alatt vezetett ki a szabadba. Csakis a borz kutya tehette ezt, de miután emberi szem nem vette volt észre ez alagútfúró munkát, az okos állat az éj leple alatt kellett, hogy dolgozott légyen.

A kóroda személyzete azonban nem félt attól, hogy a sze-

gény állatok eltünése megrendhatná tervüket. Merre is menekülhettek volna?

Három oldalról magas falak zárt kapukkal környezték a kórodát és az udvar negyedik oldala egy sebesen rohanó nyíl — és e folyam ez évszakban jéghideg volt.

Erélyes hajsza kezdődik most; a szolga két fia egyesülve velük egygondolkozásu barátjaikkal, hangos »halloh« kiáltásokkal és fáradhatlan buzgalommal üldözték a szökevényeket. A fűrt lyukat rögtön betömték, követ hengerítettek reája és a megkerült szökevény kutyák, remegve, kimerülten bujdoslak tömlőcükben. Egyedül a borz-eb hiányzott. A keresők egészen biztosra számították, hogy reá akadnak, miután az nehézkes és ügyetlen volt.

Azonban az órák multak és az eb csak nem került meg.

»Hát ha a jegesedő folyamnak vette útját?« — gondolák — »ügy biztos bennfagyott és elmerült az állat!«

Egy ór emlité is, hogy látott éjszakán egy rövid lábú kutyát, mely az életmaradék közt kotorászott.

Az üldözők lemondták már, hogy megtalálják az állatot.

Néhány nap mulva, a szolga egyik fia a folyam partján játszadozott, mikor egyszerre siró hangot hall, mely a föld alól jönni látszott. Lélekszakadva rohant elmondani atyjának e felfedezését. Pár percczel később egy sereg orvos és segéd, élükön B. tanár állották körül azon lyúk nyílását, mely a folyam könnyű parti homokjába volt fúrva.

E lyúkban feküdt a szegény borzeb, csontvázzá elsoványodva, utolsó maradványaival testi melegének óvni iparkodék négy, vak, kis kutyácskáját e dermesztő hidegtől. Csodálatosan beszédes, esdő tekintetével megtört fényű szemeivel nézett fel az emberekre, kik búvhelyét felfedezték — mint ha csak kegyelemért esdeklenék, aztán a hozzá legközelebb fekvő kölykét kezdve nyaldasni — kinyújtózott a szegény pára — és vége volt!

B. tanár lehajolt hozzá — és nyakánál fogva felkapta a kimúlt állatot, keveset törődve azzal, hogy ekkép lerázta róla a rajta csüngött kicsinyeit, melyek mint a gyümölcs a fáról hullottak le a fagyas földre. A tanár meglóbbálta az állatot a levegőben mondván »könnyű mint a pehely — egy kész légballon —« és nevetve fordult hallgatóihoz — »itt láthatnak uraim! egy haláletetet, melyet a táplálkozás hiánya idézett elő!« Jegyezzék meg az állat gyomrának ürességét; a kicsinyek 3—4 naposak lehetnek — és jól vannak táplálkozva, ami egy új bizonyosság arról, hogy az anya szervezetének feláldozásával eltudja tartani kicsinyeit. Most majd megfigyeljük még, hogy vajjon mennyi ideig képesek élni a parányiak a hidegben — 1 fok Reamur mellett?

B. tanár órájára nézett, megjegyze az időt és miután melegebbre húzta össze bundáját, társaival együtt sétálni kezdett a fagyos kertben, mialatt vigan beszélgettek.

Fél óra múlva — meg volt azon elégtétele, hogy az utolsó is a négy kis lelencz közül, — bevégezte rövid életét!!!

Az állatok iránti kötelességről.

Hogyha az ember, felsőbbségénél fogva, magának azon jogot tulajdonította, hogy az egész természet felett uralkodjék, világos, hogy ezen joggal együtt, ezekből kifolyó kötelességeket is vállalt magára. Mert sohasem létezik jog kötelesség nélkül. Ezen kötelességek egyike, hogy az állatokat, ezen érzékenységgel megáldott alsóbbrendű testvéreinket, ne kínozzuk, nekik elkerülhetlen szükség nélkül fájdalmat ne okozzunk.

Aki az állatokat ok nélkül bántalmazza, az háromszorosan vét: vét a természet ellen, önmaga ellen és a társadalom ellen.

Vét a természet ellen, mert az egész természetnek föl kell háborodnia azon fejlettebb lény ellen, aki felsőbbségét arra használja, hogy alsóbbrendű gyámoltalan testvéreit kínozza és szenvedtesse.

Vét önmaga ellen, mert a ki kegyetlen, az gyáva és aljas és így kétszeresen alászáll. A bátor, nemeslelkű ember mindig szelíd és jó, mert érzi saját benső hatalmát. A gyáva tehetetlen és abbéli mérgében kegyetlen is. Azért kegyetlen minden gyáva, alávaló ember.

És végre vét a társadalom ellen, mert a kegyetlenség láttára felébred ugyan néha eleinte az emberekben a szánalom érzete, de azoknak gyakori ismétlődésére azután ki is alszik, s a szem és a szív is idővel hozzászokik a szenvedések látásához. A tömegben keves kell ahhoz, hogy a szunyadó ember ismét fölébredjen. Ezért szabtak a legtöbb művelt országokban törvényeket, melyek büntetés terhe alatt tiltják az állatokkal való visszaélést. A vad kegyetlen jelenetek durvitják, vadabbá teszik a tömeget. S akik a kínozást az állatokkal kezdik, többnyire azután az emberekkel végzi. Ezért az állatvédő társulatok közvetve az emberek javára is léteznek.

A jószívű, helyes ember tehát semmiféle kegyetlenséget nem fog maga körül megtűrni és maga is példát fog adni abban, hogy kell tisztelni minden életet s ha ölni kell, hogy kell még azt is legalább kínozás nélkül vinni véghez!

De Gerando Antonia.

Gondolatok.

Érzelmeknek fölfelé irányozását, mind magasabbra emelkedését kívánják a humanizmus tanai. És mégis mily nyomós indokokkal intenek az alsóbbrendű lényekhez való lebecsátkozásra is!

Az állatiságtól mindinkább elkülönítő lelki tisztulás által, folyton fokozódó feltörekvést követelnek erkölcs-szellemi feladataink. És mégis mennyi hathatós érvel javalják az állatvilág iránti gyöngéd figyelmet is!

Nem ellenmondásos ez. Nagyon egyező a legfensőbb gondviselés szeretet-sugalmaival.

Az igazán nemesült szív, a valódi emelkedettségű elme a legparányibb teremtményt sem csekélyli az okszerű kimélet s illetékes kedvelésben való részesítésre. Méltatásra érdemesíti a nem ártalmas állatkák életörömét.

Nem is hálátlan kegygazdálkodás ez. Meghozza jutalmát a kellemes érzések gyarapításában s gyakran a kegyeltség viszonzásában is.

Történeti érdekű tanúságok jelentős sora vallja már az állatok hálás ösztönét. A természet megfigyelői pedig igen tanulságos példákkal bizonyítják ezt.

De a nemes szív amúgy is önmagának vél tartozni avval, hogy oknélküli bántalmat a leggyarlóbb lényekkel se éreztessen.

Sajnosan elütő a természetes állapottól s nagy elfajultságra mutat az állatkínzásra vetemülő vásottság, mely fájdalom! a korszakult népben nem ritka jelenség.

Népnevelési fontos feladataink kifogyhatatlan teendőihez, habár indirecte s mintegy kerülő úton, lényegesen hozzájárulnak az állatvédelem ügyében buzgólkodók. Fokozott hatálylyal intik az elzilahultságot a szelidebb erkölcsökre, a valódi humanizmus megszívlelésére.

Csaplár Benedek, kegyesrendű tanár.

A ligetek madarai.

Tekintetes igazgató-titkár úr!

Bevallom, hogy az orsz. állatvédő egyesület szép és nemes czélját mind ez ideig magam is félreismertem. A közvetlen tapasztalat megtanított azonban arra, hogy az állatvédő egyesületnek igen is van létjogosultsága, hogy állatvédelem ügye nagyon is megérdemelné, hogy a társadalom által melegebben karoltassék fel.

Az egyesület megbízásából három madáretető állványt állítottam fel a zugligeti iskola kertjében s a legutóbbi időben beállott havazás következtében különösen reggel és délután majdnem ezrével keresik fel a kertet. Van itt veréb, czinke, sármány, rigó, harkály, tengelicze, csiz, kenderike, s mind-mind mohón szedik fel a tanítványaim által elszórt magot. Tanítványaim öröme e roppant madársereg láttára határtalan. Szívök, lelkük emelkedik e létványon s erkölcsük is nemesedik. Ime az állatvédelem eszméje nemesak eszköz, hanem czél is a gyermekek erkölcsének nemesítésére s szívökben mindenesetre fokozódik a könyörületesség érzete az állatok iránt s á ki az állat iránt is könyörületet, szánalmat érez, az nem lehet rossz ember.

S-oligájanak soraim elismerésül a természet mostoha teremt-

ményei nevében, kik az önök jószívűségéből nyerik élelmüket, de köszönettel adózom egyuttal azért is, hogy erkölcsnevelési munkámat nemes áldozatkészségükkel előmozdították.

Budapest, 1892. január 21-én.

Kiváló tisztelettel
Eperjessy István
főv. vezető-tanító.

Gyakorlati rész.

Óvszer a veszett eb marása ellen. Egy német laptársunk tekintélyes orvosok által több ízben sikerrel alkalmazott gyógykezelést ajánl, mely a veszett ebekmarását egyszerű házi kezeléssel is veszélytelenné teszi.

A megharapott testrész sebhelye ugyanis lehetőleg közvetlenül a marás után azonnal friss és tiszta hideg vízzel kimosatván, apróra zúzott foghagymával jól bedörzsölendő, mely állapotban a betegnek több órai nyugalom ajánlatik; a megmárt egyén a most jelzett eljárást követő egymás utáni nyolcz napon át mintegy 60—65 gramnyit igyék azon keverékből, melyet 720 gram tiszta vízből és egy csomó foghagymából vegyítve addig forralunk, míg az oldat 500 gram súlyra leapadt.

Szükség esetében jó szolgálatokat tehet ezen szakértelmet nem igénylő eljárás s azért olvasóink figyelmébe ajánljuk.

A lóhús élvezése elleni előítélet újabbi időben mégis hovatovább enyészik. Így olvassuk a schweizi hentestársulat hivatalos közlönyében: A főzni való hús, ha nem fiatal lóé: vastagszálú, de annál jobb a beefsteak, rostélyos és vesepecsenye. Jó a savanyt alkalmazni, mert a rágási izomnak megtakarítja a munkát. A rágás épp úgy történik, mint a marhahúsnál, azaz, úgy, hogy az egyes darabok ugyanoly alakban kínáltatnak megvételre a közönségnek. Így például levesnek való: kis tarja, szügyfő, vékony hátszín, vékony szügye, virágos tarja. Párolni való: (fajtott hús) fartő, fősár, lapoczká, vastag hátszín. Sültnek: fehér pecsenye, vesepecseny, rostélyos. Káposztába való: dagadó, oldalos. A többi részek is nem különbül élvezhetők, mit a szarvasmarháé, például a feje, mája, nyelve, szíve, veleje, veséje, valamint a kocsonyára való darabok.

Berlinben a mult évben 5905 ló öletett fogyasztás végett, Bécsben és környékén körülbelül 15000. (20 év előtt csak 1555.)

Franciaországban leginkább előkelő körökből terjedt társulat alakult kizárólag azon czélból, hogy a lóhús elleni előítéletet legyőzzék és nem eredmény nélkül. Ellenszenv nélkül esznek már lóhúst akár sertés vagy birkahús helyett. 1885-ben a párizsi lakosság majdnem 4 millió kiló lóhúst fogyasztott el, mely 132 lómészáros által szállítottatott.

E propoganda az ottani állatvédő-egyesülettől indult ki. Decroix a hadsereg főállatorvosának vezetése alatt, azon feladattal: eldolgozott, öreg lovak túlzott kihazsnálását megakadályozni.

Nem engedik a lovakat az igában annyira elnyomorodni, nem használják ki az utolsó csontig, hogy a gyepmester kezére jusson, hanem még előbb eladják a mézárósnak és kapnak érte tisztes-séges árat, mely pótlékkül szolgál fiatalabb és szolgálatra képesebb állatoknak a megvásárlására. Mindenesetre utánzásra méltó eljárás, úgy az emberek érdekében, hogy ezáltal egészséges és olcsó húst kapnak, valamint megakadályozni a borzasztó kinokat, melyeket hasznos állataink legnemesebbjén elkövetnek.

Állatvédelem a népiskolában. *Laarenben, Hollandiában, az állatok védelmére gyermekegyesület alakult* Az ottani népiskola főtanítója Postel úr hozta azt létre. 720 tanuló kötelezte magát szükségtelenül soha bajt nem okozni valamely állatnak, ellenben a hasznos állatokat, mennyire csak lehetséges megvédeni. Igen kívánatos volna, ha ilyen egyesületek nálunk is keletkeznének. Fő-lázító és szinte megfoghatlan, hogy még a jobb osztályokból való gyermekek is, néha halálra kínoznak állatokat, és hogy szülők és felnőttek azt tudják, látják, anélkül hogy rosszalnák. Hosszu cikket lehetne erről írni, csupán a lepkék és rovarokat akarjuk fel-emplíteni, melyek tükön felszúrva, óráig halálra vergődnek.

Valjon azt gondolják-e a szülők, hogy a sportot üzni mulat-ságos és tanulságos a gyermekekre nézve!? Legalább megparancsólnák, hogy mentől gyorsabban kivégezzék s pl. a rovarokat erős borszeszszel telt, légmentesen zárt üvegben fullasztani meg és a lepkéknek hátgerinczét egészen benyomni. Különösen oly állatok iránt, melyek kiáltani nem tudnak, igen kegyetlenek a nagy és kis emberek.

A lovak szenvedése nagy városokban. Ez felirata Schön-beck R. őrnagy egy dolgozatának, melyet a «Deutsche Sattler-zeitung» közzétett és mely megérdemli, hogy nemcsak a lótulaj-donosok, hanem széles körökben olvassák. A két folytatásban megjelent cikkből csupán néhány helyet fogunk idézni. A nagy természetben hiába keresünk állatot, mely a lovat megközelítőleg is pótolhatná. Nincs kivüle egy se, mely a legkisebb részletekig a test és lélek oly tulajdonait magában egyesitené, hogy mintegy a gondviselés által az ember számára rendeltnek tekintessék. Egyik állatnál sem találhatók ama lelki tehetségek mint bátor-ság, jámborság, tanulékonyság, idomítóképesség és munkakedv az utolsó leheletig, midőn kegyetlen kínzójának ostorcsapásai alatt az utcán végzi nem igen irigylendő életét. Végre ama természeti hajlama méltatlanságot és fájdalmat hallgatagon eltűrni alkalmassá teszi tetszés szerint kínozni, munkával túlterhelni és mindenütt felhasználni.

Sajna, hogy századok folyamában elenyészett a szokás ló-hússal táplálkozni, mely nagy hátrányára embernek és lónak egyaránt. Őseinknek különös lókultuszuk volt és a ló husa nem csak mint az Isteneknek hozandó magas áldozat tekintetű, hanem mint tápszer nagyra becsültetett és kívántatott. A kereszténység azonban, mely még a zsidó rítuszhoz ragaszkodott és melynek a

lőhús útálat tárgya volt ennek élvezése ellen szigorúan fellépett és istenkáromlással egy sorba helyezé, midőn a lőhús-evést mint a pogánysághoz való titkos ragaszkodást jelzé. Ezáltal nem csupán a nép fosztatott meg egészségés, jutányos és ízletes tápszertől, hanem a lő is mostani nyomorult helyzetébe szorítottatott. Ha nap is vágó-marhának tekintetnék a lő p. mint a szarvasmarha, kevés használat után vagy mint fiatal állat, ha hiányos növése miatt felneveltetése érdemes nem volna: hizó-marha gyanánt rövid, fájdalom nélküli leöletés után méltó sirt találna az ember gyomrában. A helyett azonban ereje most a legmagasabb korig feltétlen használhatlanságig kizsaroltatik, míg a bőre is kevesebbet ér és ha aztán mégis már a lő-mészároshoz jut, ilyen húsnak az élvezete nagyon kétes lehet.

Hogy miért szegülnek annyira ellene a lőhús-evésnek, igazán kitalálhatlan, holott disznóhúst esznek. Tisztán tartott és maggal etetett lónak a húsa sokkal jobban eshetik, mint a tisztátalanul tartott és táplált sertésé, mely különben is az embernek alkalmatlanná válható elősdéket foglal magában.

Nagy kín a lovakra nézve rosszulálló igazszerszám. Gondoljuk meg mily kellemetlen érzést okoz szűk cipőben járni, a szegény lovak pedig gyakran kínoztátnak rosszul álló hám által. Egyrészt a fájdalmas nyomást kell elviselniök, másrészt azzal még nehéz terhet is húzni, abban pedig nagy állatkínzás rejlik, melylyel keveset törődnek. A találékonyság igyekezett a bajon összeállítható lóigával segíteni. Legújabbán Martin Ágoston weimári nyergesmester oly széjjelrakható igát talált fel, melyre már két gazdasági kiállításon nyert oklevelet. Ezen igák igen egyszerűen 6 cmttrrel meghosszabbíthatók és 3 cmttre bővíthetők és egyébként a lő termete és vezetése szerint, a huzási vonalban is igazítani is lehet azokat. A sokat szenvedő szegény lovak érdekében kívánjuk, hogy új igák beszerzésével első sorban szétrakhatóknak adjanak előnyt a lőtulajdonosok, melyek azért is czélszerűbbek, mert kisebb és nagyobb állatokra egyaránt használhatók.

Előbb állatkínzó, azután gyilkos. Egy nem régen Plauenben halálra ítélt Stöckig nevű gyilkosról, aki egy 5 éves leánykát gyalázatos és kegyetlen módon megölt, — a mint az ilyen gonosztevőknél gyakran előfordul — szemtanuk beszélnek, hogy kora ifjúságában szeretett állatokat kínozni.

Elismert tény, hogy a társadalomra nézve mindig nagy csapássá válnak az állatnyűzők. Már ezen szempontból kellene, hogy az egyház és az állam a népnevelésnél fősulyt fektessenek arra, az állatok iránt könyörületet csepegtetni a gyermekek szíveibe. A helyett azonban eltűrnek oly szokásokat, melyek a nehezebb érzést elfojtják és a kegyetlenséget növelik, pl. a madarászatot hurkokkal, a békáknak elevenen való szétvágását. Előbb tehát az emberi kedély jó hajlamait tönkre teszik és a vadállatot hagyják fejlődni, azután pokollal és fegyházzal fenyegetnek. Milyen könnyűvé tehetnék feladatukat az egyház és az állam!

Makacs lovak hogyan vasaltassanak. A lónak mindkét füle (gyakran egynél is elég) a kantárnak lazán feltett nyakszija alá tétetik. A szabad mozgáshoz szokott állatnál ezen egyszerű elbánás meglepő érzéketlenséget idéz elő és nyugodtan hagyja magát megvasaltatni. Ha ezen elbánás fajlovaknál nem teszi meg a kívánt hatást: még egy kendőt is kell a fülekre aggatni.

Az elevenbonczolás nem hogy exact igazságot ki nem derít, sőt kiapadhatlan forrása balvéleményeknek és tudományos czívódásoknak. Pflügernek »Archiv« című 1886. évi folyóiratában a 75. oldalon következőket olvassuk: Mily vonatkozás áll fenn az idegrostoknak vezető és ingerlő eljárásban többször tétetett már kérdés tárgyává. Nagyon csalódik azonban a ki hinne, hogy a felelet egyformán hangzott volna. Ellenkezőleg látjuk, hogy különböző szerzők, daczára, hogy hasonló kísérleti módot és ugyanazon behatási eszközöket alkalmaznak a rostokra, egészen ellenkező eredményre és következetesen különböző véleményre jutnak.

A lószerszám kezelése. Általános szokás vízzel mosni a lószerszámot, mi károsan hat reá, mert ezáltal a bőr kiszárad, kemény lesz és sebet dörzsöl a ló testén. Ezen bajon könnyen segíthetni. Egyenlő mennyiségű lenolajat és szappant tűznél összeolvasztanak és kenik vele a szerszám azon oldalát, mely a lovat érinti. Ha azt gyakran ismétlik a szerszám jó karban tartható és különösen a nedvesség befolyásának ellentáll.

Az altonai rendőrség ébersége. Az altonai rendőrség különösen szemmel tartja az építkezés és homokbányákban használt lovakat és azoknak vezetőit. Ugyanis azt a tapasztalást tette, hogy a szegény párák jobbára lóhúsvágóktól kölcsönzött állatok, melyek alig állnak lábaikon. Lefoglalta a járműveket, és felelősségre vonta a fuvarosokat. A visszaélés elnyomorodott állatokkal máshol is előfordulhat és nálunk tetteleg is előfordul. Az állatvédő egyesület tagjai érdemes feladatot végeznének utána nézni annak, nem kevésbé ügyelni a kétes lókupeczekre, kik ilyen állatokkal fellázító csereberét űznek, vagy magok használják fel munkára azokat.

Az állatkert megtekintése.

Az O. Á. E. tagjai értesítetnek, hogy a budapesti állatkert megtekintésére mérsékelt áru bemeneti jegyek kaphatók az egyesületi helyiségünkben, (IV. kalap u. 12.) szerdán és szombaton délután 3-tól 6-ig és pedig a felnőtt tagjaink és azok hozzátartozói számára 20 kros, a tagok gyermekei számára 10 kros jegyek állnak rendelkezésre, melyek az állatkertet és az ott nyilvánosan rendezett látványosságok és mutatványok megtekintésére, (a czirkusz és jégpálya kivételével) érvényesek.